1917

9. Etnografiska afdelningen.

Under årets lopp hafva afdelningens samlingar genom intresserade mecenaters frikostighet ökats med flera högst värdefulla nyförvärf.

D. D. M. M. Konungen och Drottningen hafva behagat att såsom gåfva öfverlämna 83 st. etnografiska föremål från Egypten (Assouan m. fl. ställen), särskildt från araberna, hemförda från Deras Majestäters resa därstädes 1891. Samlingen omfattar hufvudsakligen vapen, såsom spjut af olika typer, sköldar af läder, stridsyxor, svärd och dolkar, ett gevär, en pistol etc. Flera af vapnen äro praktpjäser, prydda med silfverbeslag. Vidare märkas 2 större trummor, 3 stränginstrument, 3 mansdräkter m. m. Med samlingen följer äfven en pansarskjorta.

Ingenjör J. F. Andersson, numera amerikansk konsul i Köpenhamn, har donerat en stor del af sina förut i Båstad förvarade etnografiska samlingar från Ceylon. Gåfvan omfattar öfver 650 föremål. Dess förnämsta del utgöres af en utomordentligt representativ samling singalesiska masker (327 st.), enligt uppgift af samlaren den största existerande, större än Berlins och Stuttgarts, hvilka förskrifva sig från samme Ceylonkännare. Den kommer inom kort att kompletteras medelst ett antal andra föremål från samma trakt, äfvensom modellerade, i danskostym klädda, maskbärande modeller i naturlig storlek. Samlingen inköptes på sin tid för ingenjör A:s räkning genom förmedling af professor Hjalmar Stolpe af firman Umlauff i Hamburg.

Flera af maskerna äro praktpjäser af manshöjd, konstverk af unik art, en del sammansatta af flera hufvuden, liknande

europeiska vapensköldar, de flesta dock framställande människo- eller djurhufvuden i naturlig storlek. Flertalet af dem äro djäfvulsmasker, d. v. s. föreställa olika sjukdomsdemoner, och användas i de s. k. djäfvulsdanserna, genom hvilka sjukdomar besvärjas, hvarvid shamanen-besvärjaren tager på sig masken för den demon, som anses förorsakat sjukdomen. En annan stor maskgrupp, som brukas i vissa maskdanser, föreställer furstar och furstinnor, d. v. s. mytiska eller historiska personer ur Ceylons historia. En tredje grupp representerar olika folktyper såsom weddas, öns urinvånare, tamiler och andra folk.

Jämte dessa masker märkas ett antal andra föremål, såsom målade och lackerade kärl af lera och trä, trummor af olika typer, bl. a. för djäfvulsdanser, smycken för tempeldanserskor, frukter af målad lera etc. Härtill kommer dessutom ett antal icke bearbetade månstenar, hvilka ej äro inberäknade i ofvanstående totalnummer.

Kaptenen i belgiska kolonialarmén i Kongo, ELIAS ARRHENIUS, har skänkt de dyrbara samlingar, han hopbragt under 8 års vistelse i Kongo. De omfatta cirka 425 föremål och härröra sig hufvudsakligen från de östliga delarna af Belgiska Kongo, som hittills blott obetydligt varit representerade i afdelningen, nämligen från stammarna i Maneymadistriktet, waregga, bakussu, wazimba och bango-bango, samt från warundi och watussi i Kivudistriktet. Äfven de intressanta dvärgarna (wambutti) mellan Kivusjön och Albert-Edvardsjön äro representerade. Från öfriga delar af Kongo finnas föremål från bassonge mellan Kassai och Lukenye, från bangala mellan Kongo och Ubangi, fiskarfolket wagenya vid Stanleyfallen samt från nyam-ayam (azande) uppe i Uelle-distriktet.

Af föremålen från östra Kongo framhållas särskildt följande: från waregga signalhorn af elfenben, fetischer af elfenben, trä eller lera samt en medicinmans dräkt, bestående af staf, mössa och ett par skinn, besatta med diverse föremål; från bakussu palliknande trummor med sniderier, konstnärligt skurna pallar med sitsen uppburen af mänskliga figurer, skedar af elfenben samt vackert flätade mattor och grästyger; från watussi en höfdings praktfulla bälte af kohud med talrika långa fransar af utterskinn samt helt små sköldar af trä eller flätverk; från warundi små sirliga lerkärl, vackra korgarbeten, prof på barktyger samt en smeds blåsbälg. Från wambutti-

dvärgarna finnas sköldar, bågar och pilar (med ett löf som styrinrättning) samt intressanta rökpipor med stora, ornerade hufvuden af lera och långt bambuskaft. Af föremålen från öfriga Kongo må nämnas: yxor och spjutspetsar af koppar och mässing från bassonge; wagenyas snidade kanotpaddlar, en stor trumma från bangala, skuren af en trädstam, samt sist men icke minst de intressanta signaltrummor, bestående af ett urhålkadt trästycke, som påträffas i såväl Uelle- som Manyema-gebitet.

Svenske konsuln å Nya Guinea, RUDOLPH WAHLEN, hvilken förlidet år donerade de Mörnerska samlingarna från Tyska Nya Guinea, har åter ihågkommit afdelningen med en utomordentligt värdefull gåfva, bestående af cirka 3,500 föremål, nämligen vapen, jakt- och fiskredskap, klädedräkter, musikinstrument, smycken, husgerådssaker m. m. från Australiska fastlandet och engelska Nya Guinea samt från flera ögrupper i Stilla hafvet, nämligen Gilbert-, Trobriand-, Salomon-, Amiralitets-öarna och Nya Hebriderna jämte enstaka föremål från andra Stillahafsöar och ögrupper.

Samlingen, af hvilken hittills 3,000 nummer, eller nästan samtliga af de föremål, som ej förskrifva sig från Australiska kontinenten, katalogiserats, har sedan början af 1870-talet genom inköp och resor sammanbragts af den i Adelaide bosatte engelske läkaren ROBERT PULLEINE. Enligt hvad svenske generalkonsuln i Sydney, S. VON GOËS, hvilken förmedlade transaktionen, meddelat är det den största etnografiska samling, som någonsin blifvit utsänd från Australien.

Denna samling innehåller många mycket värdefulla och en hel del numera sällsynta föremål, af hvilka för utrymmes skull dock endast en del här kunna nämnas. Från Brittiska Nya Guinea märkas:

En representativ och mångsidig samling pilar; yxor och klubbor af sten och af olika typer, använda som vapen eller verktyg; ceremoniyxor; klubbliknande svärd af mörkt, hårdt trä med rika ornament; knifvar af bambu för halshuggning; hållare för kranier, troféer af dödade fiender; kalkspadar af trä med en ovanligt rik och intressant ornamentik, bl. a. visande mer eller mindre stiliserade människofigurer; fat och skålar af trä, likaledes ornerade; fisknät, däraf flera af betydande längd; kanotpaddlar af olika slag; bälten af bark, äfven de med en rik, målad ornamentik; fjäderprydnader

i brokiga färger. Synnerligen mångsidig är samlingen af smycken, hvarvid särskildt sådana, som förfärdigats af snäckor, äro talrikt representerade. Vackrast äro de breda armringarna af Trochus-skal. Bl. a. släkten, som mycket användts, må nämnas Conus, Cyprea, Oliva, Ovulum, Spondylus, Columbella m. fl. Bland trummorna urskiljas särskildt två stora sådana med målade sniderier.

Från öarna märkas: de kolossala, snidade paddlarna från Trobriand-öarna och träsköldarna därifrån med deras säregna, målade ornament. Från Salomon-öarna ett stort antal af de vackra spjuten och pilarna med deras fina konstnärliga flätverksornamentik, skålar och andra föremål af trä, till en del praktfullt inlagda med pärlemor. Ett af träkärlen, i form af en kanot, är af betydande storlek; klubbor af olika typer däraf flera numera mycket svåröfverkomliga. Från Nya Hebriderna likaledes ett antal gamla, synnerligen värdefulla klubbor, bågar och pilar med benspets, åtminstone en del troligen af människoben. Från Nya Kaledonien en unik stenyxa och några klubbor, samtliga goda exemplar från äldre tider, som nu svårligen kunna förvärfvas. En rustning jämte svärd, besatt med hajtänder, från Gilbert-öarna, en ceremonixya från Hervey-öarna, några af de vackra, numera sällsynta klubborna jämte ett par gafflar för ätande af människokött från Fidji-öarna m. m.

Samlingen från Australiska kontinenten representerar Queensland, Väst- och Central-australien. Den omfattar bl. a. svärd af trä samt ett stort antal spjut, kastträn och boomeranger af olika slag, de senare såväl med som utan förmåga att kunna återvända till den kastande. De äro ofta försedda med inristade ornament. Sköldar af olika typer. Elddon och fodral för dylika; yxor af sten; flätade väskor och en god samling korgar af bark eller flätverk och af olika storlekar; hufvudprydnader af fjädrar och andra personliga smycken, af pärlmusslans skal etc.; s. k. vinare, en *churinga* m. m.

Ett mycket dyrbart nyförvärf är vidare den af redaktör J. M. Ollén under dennes inspektionsfärd till de svenska missionsstationerna i Mongoliet hopbragta samlingen. Denna utgör första resultatet af det samarbete mellan Etnografiska museet och de svenska missionärerna i Asien och Afrika, hvilket möjliggjorts genom en välvillig mecenats understöd. Sam-

lingen omfattar 72 st. från olika tempel i södra Mongoliet insamlade lamaistiska kultföremål, samtliga gamla och af högt värde, äfven ur konstnärlig synpunkt.

Dessa saker, som af en af vårt lands erkändt främsta kännare af konstsaker af metall värderats till 50,000 kronor, äro alla af metall, till stor del af förgylld mässing. Unika praktpjäser äro: ett stort rökelsekar med genombruten ornamentik; en hög kanna, hvarur té serveras till deltagarna i tempelfesterna; en kanna för förvaring af heligt vatten; en mera än en meter lång s. k. djäfvulsfördrifvare; två lejon, som placeras vid tempeldörrarna som vakt för gudarna; en tempeltafla, likaledes af metall, m. fl. Samtliga dessa föremål visa prof på en högt uppdrifven metallteknik. Högintressanta och genom sin ornamentala metallinfattning likaledes af betydande konstnärligt värde äro den mänskliga hufvudskål, som användes som offerskål vid besvärjande af sjukdomsdjäfvulen, den hufvudskål, som nyttjas vid frambärande af drickoffer, den yxa, med hvilken man vid djäfvulsbesvärjelser hugger i luften, samt de tranor, som stå som prydnader på altaren.

Utrymmet medgifver ej att gifva denna samling det omnämnande, den förtjänar. I korthet må tilläggas, att de öfriga föremålen till stor del föreställa olika gudomligheter, såsom t. ex. krigets gud, läkedomsguden, luftens och rymdens behärskare, den gud, som skänker långt lif, rikedom och vishet, dödsrikets konung m. fl.

Genom redaktör Ollén's förmedling har f. d. regeringsrådet i kinesisk tjänst herr F. A. Larsson till afdelningen förärat en tron från ett tempel i Peking, dit praktstolen skänkts af den mandjuriske kejsaren Ch'ien Lung. Herr L. har äfven förut ihågkommit museet med gåfvor.

Af d:r Amandus Johnson vid Philadelphiauniversitetet har afdelningen som gåfva erhållit 14 st. föremål från Delawareindianerna vid Nantucket Bay äfvensom ett antal fotografier, framställande såväl indianer som representanter för de i enkla stockhyddor boende infödingarna, svensk-indiansk blandras. Bland dessa föremål märkas ett halsband af röda majskärnor, användt som amulett mot blödning, ett halsband af ormskelett, användt som amulett mot ormbett, fisknät och husgerådskap etc.

Genom köp har afdelningen förvärfvat 2 små knifvar från Afrika af säregen form, ett »mynt» från Kongo (Kassai-

området) i form af ett stort St. Andreaskors samt 3 porslinsstatyetter från Kina, föreställande den s. k. förnöjsamhetens gud.

Genom byte med Göteborgs etnografiska museum har afdelningen förvärfvat 43 st. föremål ur löjtnant O. LILJEWALCH's samling från trakten af Roraima i brittiska Guinea, de flesta från Patamona-stammen. Bland dessa föremål märkas särskildt en dagräknare i form af en träplatta, som bäres om halsen, flera slags sländor, korgar och väskor; en barnbära, ett koger till blåsrörspilar, en kalebass, innehållande curare-gift; prydnadsföremål såsom hals- och armband, en fackla, som användes vid fångandet af ett slags insekter, som anses som en stor läckerhet; en lian, som krossad användes som fiskgift, m. m.

För afdelningens räkning har under året i fält arbetats å skilda håll. Det af intendenten under redaktör J. M. OLLÉN's resa till Asien och Afrika igångsatta samlararbete, som utföres af ett antal missionärer, pågår sedan ett par år tillbaka, och afser detta hufvudsakligen specialstudier och insamlande af vissa grupper af föremål, såsom jakt- och fiskredskap, musikinstrument och kultföremål. Doktor THORILD WULFF, som sommaren 1916 medföljde KNUD RASMUSSEN's expedition till norra Väst-Grönland, hemsände på hösten en samling, afsedd för museet, och fortsätter han under vintern samlingsarbetet uppe hos Kap York-eskimåerna, de nordligast bosatta människorna på vår jord. En mindre sändning från de senare har äfven redan anländt.

Af en mecenat har afdelningen fått mottaga 35,000 kronor att för densammas räkning efter behag disponeras af intendenten, och af andra gifvare 60,000 kronor.

Fonografsamlingen har ökats med ett litet antal nummer från Grönland, skänkta af friherre AXEL KLINCKOWSTRÖM och af doktor W. THALBITZER. Lappmusikforskaren KARL TIRÉN har under året alltjämt för museets räkning fortsatt med insamlande af fonografrekord.

De antropologiska samlingarna hafva ökats med kranier och skelettdelar från Australien, hemförda af doktor ERIC MJÖBERG under dennes sista expedition.

I den för afdelningen mest vitala af alla frågor, lokalfrågan har under året en, om ock blott temporär, ljusning inträdt. Genom Kungl. Vetenskapsakademiens beslut tillstyrktes nämligen

det af intendenten framställda och af Kungl. Maj:t till Akademien remitterade förslaget rörande upplåtelse för Etnografiska afdelningens räkning till magasinerings-, arbets- och provisoriska utställningslokaler af vissa obegagnade rum i bottenvåningen samt i våningen två trappor upp i Riksmuseets gamla byggnad i kvarteret Grönlandet Norra. I en genom Finansdepartementet öfverlämnad skrifvelse af den 20 oktober medgaf Kungl. Maj:t, att Öfverintendentsämbetet under tiden intill den 1 juli 1917 finge upplåta nämnda lokaler för Etnografiska museets behof. Dessa nya lokaler utgöras af 9 rum i bottenvåningen, 10 salar och rum i våningen två trappor upp samt två magasineringsrum inne på gården.

Den paleobotaniska afdelningens f. d. lokaler, som vid nämnda institutions öfverflyttande till det nya Riksmuseet ställdes till Etnografiska afdelningens disposition, hafva efter verkställd grundlig renovering, bättring och ommålning af väggar och tak, insättande af dörrar etc., tagits i bruk såsom arbetslokaler. Äfven afdelningens gamla arbetsrum hafva undergått en liknande fullständig reparation.

Kostnaderna för dessa arbeten hafva i någon mån bestridts genom Öfverintendentsämbetet, som den 1 januari 1916 öfvertog vården och tillsynen af museets byggnader, men till ojämförligt största delen genom mecenatmedel. Tack vare dessa hafva äfven talrika andra förbättringar kunnat vidtagas. Sålunda hafva golfven i 9 rum täckts med korkmattor och gångmattor hafva utlagts i flertalet af utställningssalarna, en gaskamin insatts för uppvärmning af skurvatten etc. Ett antal äldre skåp hafva ommålats och inventarierna ökats med ett skåp med lådor, 7 större och 4 mindre bord, 4 hyllfack samt i flera rum väggfasta fällbord med hyllor. Slutligen hafva flera hundra större fotografier försetts med glas och ram. Praktiskt taget hafva nästan samtliga kostnader för nu nämnda reparationsarbeten och nyanskaffade inventarier, eller omkring 4,000 kronor, täckts genom donerade medel.

Mecenatmedel hafva slutligen, liksom föregående år, möjliggjort anställandet af ett extra kvinnligt skrifbiträde och diverse annan arbetshjälp.

Museets samlingar hafva i vetenskapligt syfte studerats och användts af ett flertal forskare. Så har grefve Eric von Rosen bearbetat sina afrikanska samlingar, ett arbete, som resulterat i det monumentala praktverket »Träskfolket».

Friherre Erland Nordenskiöld och antikvarien Otto Frödin hafva studerat samlingar från Sydamerika, doktor Gaston Backman har fortsatt sin bearbetning af antropologiskt material.

Under året har assistenten doktor G. Lindblom åtnjutit fyra och en half månaders tjänstledighet i och för militärtjänst samt skrifbiträdet, fru Alma Schalin åtta månaders tjänstledighet på grund af sjukdom.

Af serien »Populära Etnologiska Skrifter» har, på grund af enormt stegrade pappersspriser och tryckeriomkostnader, intet nytt arbete utgifvits under året. Flera manuskript äro emellertid inköpta och andra förarbeten gjorda, så att arbetet, så snart tidsförhållandena så medgifva, omedelbart kan återupptagas.

Doktor Lindblom har publicerat »The Akamba of British East Africa, an Ethnological Monograph, P. I—III». Archives d'Etudes Orientales. Uppsala 1916 (gradualafhandling).

Liksom under föregående år har afdelningen, förutom de ordinarie visningstiderna (okt.—april), äfven varit öppen för allmänheten två kvällar i veckan, nämligen tisdagar och fredagar kl. 7—9 e. m. samt på söndagar kl. 1—3 e. m. På grund af pågående reparations- och nydaningsarbeten sökte och erhöll emellertid intendenten Vetenskapsakademiens tillstånd att få hålla afdelningen stängd för allmänheten under tiden 15—31 december. Antalet besökande vid museet har under året uppgått till 2,227 personer.
